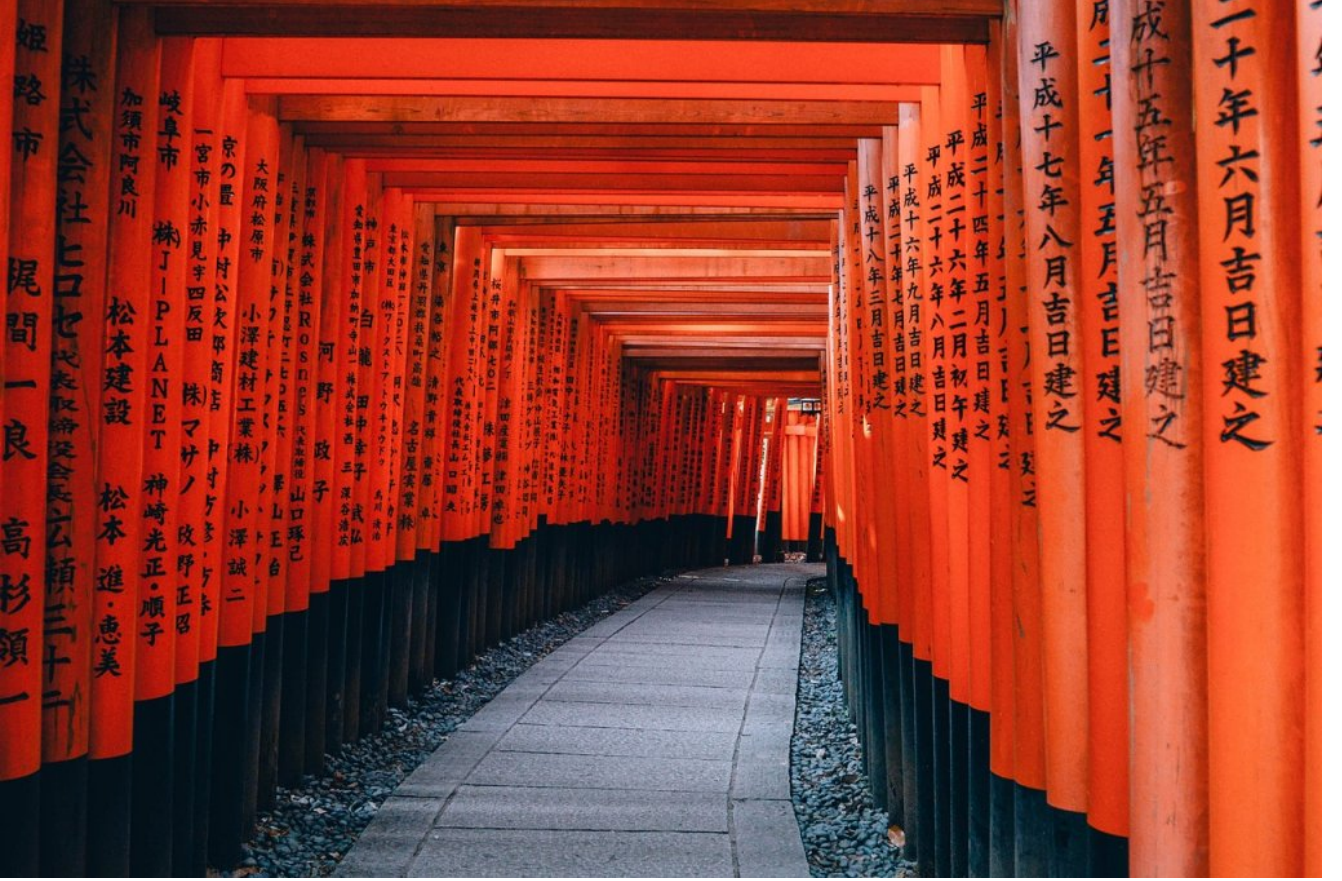

Japonya ve Almanya'nin Yeni Güvenlik Stratejileri ve Türkiye - Fatih Ceylan

DÜNYADA

BAŞ AKTÖR-KÜRESEL REKABET

Rusya'nın

2014'te Kırım'ı işgâl ve ilhakı üzerine başlayan ve Şubat 2022'de Ukrayna'da yeniden su yüzüne çıkan Rus saldırganlığı ile küresel güvenlik ortamındaki köklü değişim daha da derinleşti ve bu

değişim sadece Ukrayna sahasındaki fiili çatışma haliyle sınırlı kalmadı. ABD dış-güvenlik politikasında Obama yönetiminden beri Asya-Pasifik bölgesi daha ağırlıklı olarak yer edindi. ABD-Çin ilişkilerindeki gerilim Trump'la birlikte bir üst seviyeye, Biden yönetiminde ise zirveye çıktı. Ukrayna sahasındaki sıcak çatışma ile ABD-Çin ilişkilerinde farklı bir boyuta ulaşan çekişme, küresel güvenlikte güçler dengesine dayalı yaklaşımları da etkiledi, bunların evrilmesine yol açtı ve uluslararası ilişkilerin dinamik niteliğine uygun uyarlanmış *Realpolitik* tabanlı kuramların ön plana çıkmasına yol açtı.

Doğal olarak büyük güçler arasında yaşanan stratejik/sistemik rekabetin etkilerinin yansımaları Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgede de kendini gösterdi. Kısıtlı bir kesim hariç Türkiye'de stratejik düşünce ve stratejik kültürün gözardı edilmesi ve hatta yüzlerce yıla uzanan tarihimize rağmen Türkiye'nin geleceğine ışık tutacak ana bir strateji belgesinden yoksun bulunduğumuz cihetle, gündemi biçimleyen stratejik rekabet karşısında dünya siyasetinde ağırlık taşıyan diğer ülkelerin ilan ettikleri yeni strateji belgelerini karşılaştırmalı olarak incelemek pek uğraşa değer bir alan olarak görülüyor. Dolayısıyla yakın zamanda (Aralık 2022-Haziran 2023 döneminde) ABD-Çin rekabeti karşısında Çin, Kuzey Kore ve Rusya'nın bu bölgeye de uzanan eylemlerinden tehdit algılayan Japonya ile Ukrayna'daki Rus saldırılarının kendisi ve Avrupa güvenliği için bir dönüm noktası (*Zeitenwende*) oluşturduğunu ilan eden Almanya'nın açıkladıkları yeni dönem güvenlik stratejilerini Türkiye'de yeterince analiz edilmedi.

Her iki ülkenin G7 üyesi buldukları dikkate alındığında, yeni çağa uyarladıkları

temel güvenlik stratejilerinin, grup olarak G7'nin mevcut güvenlik ortamını nasıl değerlendirdiğinin ve küresel rekabet karşısında bu Grubun tehdit algılarının nereye evrilmekte olduğunu anlamlandırabilmemiz açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla, bu stratejilerin ortak paydalarının ve ayrışma noktalarının irdelenmesi Türkiye için Batı dünyasının güvenlik ve tehdit değerlendirmesinin anlaşılması açısından da ilave bir zemin oluşturmaktadır.

Bu yazıda Rusya'nın Ukrayna'ya karşı saldırılarının devam ettiği ve yükselen Çin'e karşı ABD'nin sergilediği rekabetin dozunun arttığı bir güvenlik ortamında her ikisi de G7 ülkesi olan iki güçlü devletin yeni çağın koşullarına uyum sağlamaya yönelik olarak hazırladıkları ulusal güvenlik stratejilerini kıyaslamalı bir bakışla inceleyerek ve bu ülkelerin yeni dönem stratejilerinin dünya siyaseti ve Türkiye açısından olası sonuçlarını tartışacağım.

JAPONYA'NIN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

Japonya, Aralık 2022'de güvenlik-savunma anlayışındaki dönüşüme ışık tutan üç temel belge açıklamıştır. Bunlar, Ulusal Güvenlik Stratejisi, Ulusal Savunma Stratejisi ve Savunma İnşa Programı'dır. Hiyerarşik olarak [Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde \(UGS\)](#) yer verilen rehber ilkeler diğer iki temel belgenin yönelim, eksen ve kapsamına esas oluşturmaktadır.

Dokuz ana bölümden oluşan Japonya güvenlik stratejisinin temel unsurları şöylece özetlenebilir:

- Japonya'nın 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde karşılaştığı uluslararası ortamın, küreselleşme ve karşılıklı bağımlılık sayesinde güvence altına alınamadığı görülmektedir. Yeni güç dengeleri bağlamında cepheleşme ve işbirliği iç içe girmiş bulunmaktadır. Diğer yandan, yeni sınamalar küresel işbirliğini zorunlu kılmaktadır.
- Japonya dahil gelişmiş demokrasilere sahip ülkeler, özgürlük, demokrasi, temel insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı gibi evrensel değerleri korumaya dayalı bir yaklaşımı esas kabul etmektedirler. Buna karşılık bugünün koşullarında bu ortak değerlere meydan okuyan devletler sahneye çıkmıştır.
- Bir BMGK daimi üyesi (Rusya), uluslararası ilişkilerde temel ilke olan kuvvet kullanmama taahhüdünü çiğnemiştir. Buna paralel olarak diğer bir ülke (Çin), örneğin deniz alanlarındaki girişimleri gibi tek yanlı tasarruflarıyla statükoyu değiştirmeye çalışmaktadır.
- Diplomasi, savunma, ekonomi, siber, uzay, deniz güvenliği, elektromanyetik, teknoloji ve istihbarat gibi alanlarda gelişme yolundaki birçok ülke stratejik çekişmenin doğurduğu karmaşaya müdahil olmak istememekte; bunlardan bazıları ise evrensel değerleri paylaşmayan ülkelerin yolundan gitmektedirler.
- Küresel gücün ağırlık merkezi Japonya'nın da içinde bulunduğu Hint-Pasifik bölgesine kaymıştır. Bu bölgede de kritik altyapıya yönelik siber saldırılar ve dezenformasyona dayalı bilgi savaşları gibi 'gri bölgeler' ortaya çıkmaktadır.
- Barış ve çatışma arasındaki çizgi ile askerî ve gayri askerî alanlar arasındaki sınır bulanıklaşmıştır. Bu bağlamda Japonya, kapsamlı güvenlik anlayışını benimsemeli, diğer yandan bunu bölgedeki rekabeti körükleyecek bir çerçevede gerçekleştirmemelidir.
- Japonya, bir yandan "[Barışa Proaktif Katkı](#)" siyasetinin temel ilkelerini koruyacak, diğer yandan Hint-Pasifik bölgesinde yoğunlaşan rekabete karşı "Serbest ve Açık Hint-Pasifik Bölgesi" ([FOIP](#)) vizyonunu takip edecektir.
- Çin'in, Hint-Pasifik bölgesinde statükoyu değiştirmeye çalışması Japonya için benzersiz ve en büyük sınamayı oluşturmaktadır.
- Bölgedeki statükoya meydan okuyan diğer aktör, Kuzey Kore'dir.
- Bölgede güvenliği bozmaya yönelik eylemleri dolayısıyla Rusya da Japonya için güçlü bir güvenlik endişesi oluşturmaktadır.
- Bu durum karşısında Japonya, başta ABD olmak üzere müttefikleri ve

demokrasiye sahip çıkan ülkelerle işbirliği halinde bölgedeki statükoyu ve dengeleri değiştirmeye yönelik adımlar atan ülkelere karşı işbirliği ve diyalogu içeren önlemlerini alacaktır.

- Savunmasında caydırıcılığı arttırmak üzere Japonya, Öz Savunma Kuvvetlerini çok katmanlılığa/yönlülüğe dayalı bir çerçevede çoklu operasyon alanlarında (uzay, siber uzay, elektromanyetik, kara, deniz ve hava kuvvetleri) etkili faaliyet gösterecek şekilde yeniden yapılandıracaktır. Bu çerçevede karşı darbe yeteneklerine yatırım yapacaktır. Belirlenen bu hedefleri gerçekleştirmek üzere Japonya, önümüzdeki beş yıl içinde (2022-2027) Gayrisafî Yurtiçi Hasılası (GDP)'nin %2'sini savunma harcamalarına ayıracak, yaklaşık on yıllık süre içinde de olası bir işgâli, erken bir aşamada ve uzaktan savunmayla kesintiye uğrayacak ve durduracak yeteneklere sahip olacaktır.
- İklim krizi, salgın hastalıklar, doğal afetler gibi küresel işbirliği gerektiren alanlarda çoklu çerçevede ve evrensel değerlere/kurallara dayalı düzenin korunması vizyonu temelinde hareket edecektir.

ALMANYA'NIN İLK ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

Küresel jeopolitik/ekonomik/stratejik rekabetin Asya-Pasifik bölgesine yansımaları karşısında Japonya, gelecek dönem için yeni bir güvenlik stratejisi zemininde kendisine yeni bir yol haritası çizerken, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı olan saldırgan tutumunun ağır etkilerini hissedenden Almanya Haziran 2023'de, tarihinde ilk kez, "[Almanya İçin Güçlü, Dayanıklı ve Sürdürülebilir Bütüncül Güvenlik](#)" başlıklı ulusal güvenlik stratejisini ilan etmiştir. Şansölye Scholz'un yeni güvenlik ortamını Almanya açısından bir dönüm noktası (*Zeitenwende*) şeklinde tanımladığı bir dönemde açıklanan, iktidardaki koalisyon partileri arasındaki uzlaşuya dayalı olarak hazırlanan, bu bağlamda belgeyi tanıtım yazılarında Şansölye Scholz ile Alman Dışişleri Bakanı Baerbock arasında dünyaya bakışta nüanslı anlayışların yer aldığı Alman ulusal güvenlik stratejisinin ana dayanaklarını şöylece toparlamak mümkündür:

- Strateji, dört ana çerçeve (ulusal, uluslararası, Avrupa ve transatlantik işbirliği) ve üç temel sütun

(güçlülük, dayanıklılık ve sürdürülebilirlik) üzerine oturtulmuştur.
Belirlenen

üç sütun bünyesindeki yönlendirici ilke ve esasların pratikte nasıl ve hangi yapılanmalar içinde uygulanacağı stratejinin zeminini oluşturmaktadır.

- Stratejinin hazırlanma sürecinde Mart 2022’de AB’nin kabul ettiği [Stratejik Pusula](#) ile Haziran 2022’de NATO Liderlerinin onayladığı [Stratejik Konsept](#)’in derin izdüşümleri mevcuttur.
- Stratejinin uygulanmasında Almanya’nın, gelişmiş demokrasilere özgü ortak değerleri (çoğulculuğa dayalı demokrasi, temel hak ve özgürlükler ile hukukun üstünlüğüne saygı) rehber kabul edeceği açıkça vurgulanmaktadır. Buna paralel olarak uluslararası hukuka, evrensel insan haklarına ve BM Senedi’ne, serbest/açık ticaret ile kurallara dayalı düzene olan bağlılık da ön plana çıkarılmaktadır.
- Yeni dönemde gözlenen daha fazla çok kutupluluğun daha az istikrar getirdiği belirtilmektedir.
- Küresel güvenlikteki sınamalar karşısında işbirliği yapılacak Avrupalı ortaklar arasında Fransa önde gelmektedir. ABD ise ikinci sırada yerini almaktadır. Bunu sırasıyla NATO’nun kolektif savunmasına ve AB’nin kriz yönetimi ile savunmasına olan yükümlülükler izlemektedir. İsrail’in var olma hakkı bağlamında Almanya’ya düşen sorumluluğun sürdürüleceği belirtilmektedir.
- Tehdit tanımlamasında, emperyal dürtülerle hareket eden, Avrupa-Atlantik güvenliğini tehlikeye sokan Rusya başı çekmektedir. Buna karşılık Çin’e dair yazım AB Stratejik Pusula belgesindeki formülü birebir esas almaktadır (küresel sorunların çözümünde kaçınılmaz bir ortak; ancak ekonomik ve stratejik rakip).

- Bilahare terörizm, aşırıılık, radikalleşme, organize ve sınıraşan suçlar ve kara para aklama gibi asimetrik tehditler sıralanmakta ve insan güvenliğini yakından etkileyen bunlara karşı alınacak ulusal ve küresel önlemlere yer verilmektedir.
- Tedarik ve değer zincirlerinin korunması konusunda enerji, gıda güvenliği ve ham maddelerin temininde sürekliliğe verilen öncelik dikkat çekmektedir.
- Mevcut küresel güvenlik ortamında AB'nin jeopolitik olarak hareket etme yeteneğine sahip bulunması gerektiği belirtilmekte; buna karşılık AB'nin nasıl jeopolitik bir aktöre dönüştürüleceği sorusu yanıtı bırakılmaktadır.
- AB genişlemesine atıf yapılan bölümlerde Batı Balkanlar, Ukrayna, Moldova ve Gürcistan sayılmakta, buna karşılık Türkiye dışarıda bırakılmaktadır.
- Alman dış ve güvenlik politikasının 'değer tabanlı, çıkar odaklı' (*values-based, interest-driven*) olduğuna işaret edilerek, evrensel değerleri paylaşmayan veya toplumsal-ekonomik modelleri Almanya'ninkine benzer bulunmamakla birlikte kurallara dayalı düzene saygı gösteren ülkelerle işbirliği yapılacağı belirtilmektedir.
- Stratejinin uygulanmasında devlet katmanlarının yanısıra toplumun tüm kesimlerini içerecek kapsamlı bir yaklaşımın ve çok taraflılık ilkesinin esas alınacağı kaydedilmektedir.

İKİ STRATEJİNİN ORTAK PAYDALARI VE FARKLILIKLARI

Her iki ulusal güvenlik stratejisi karşılaştırıldığında temel yönelimleri ve içerikleri açısından

benzerlikler gösterdikleri söylenebilir. Her iki stratejide, çatışmalı, sistemik rekabete dayalı ve karmaşık küresel güvenlik ortamının sebep olduğu meydan okumalara karşılık vermek üzere sadece politika yapıcıların değil, toplumsal kesimlerin bütününe kapsayacak bir doktrinin (*whole-of-society*) bu iki stratejinin temelini oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla, her ikisi de özünde güvenlik ve savunma alanında bütüncül bir yapılanmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda açıkça telaffuz edilmese de, Çin'in 2013 sonrası dönemde Batı'da birçok eleştirinin konusu olan 'sivil-asker kaynaşması' (*civil-military fusion*) öğretisinin her iki ülke tarafından da benimsendiği gözlenmektedir.

Doğal olarak iki ülkenin tehdit algılamasında öncelikler açısından farklılıklar vardır. Japonya için sırasıyla Çin, Kuzey Kore ve Rusya ana tehdit kaynakları olarak tanımlanmaktayken; Almanya'nın strateji belgesinde "**bugünün Rusya'sı şimdilik**" (bkz.sayfa 22) Almanya ve Avrupa-Atlantik güvenliği için en önemli tehdit olarak tanımlanmaktadır. Asya-Pasifik bölgesinde yaşanan krizler, örneğin Tayvan Boğazı krizi, Almanya'nın güvenlik stratejisi radarında keskin hatlarla yer almadığından Çin küresel sınamalar ve krizlerin çözümü için bir ortak olarak tanımlanırken, ekonomik ve sistemik alanda ise rakip olarak nitelenmektedir.

Küresel ve bölgesel sınamalara karşı Japonya'nın baş müttefiki ABD'dir; ABD'yi, Batılı demokrasiler ile diğer ülkeler izlemektedir. Almanya'ya gelince; Avrupa kıtası ötesinde, transatlantik çerçevede ABD önemli bir müttefik ülke olarak görülürken, Avrupa'da baş sıraya Fransa oturmaktadır. Bunu NATO ittifakı ve bu İttifak içindeki diğer Avrupa ülkeleri takip etmekte; AB'nin güvenlik ve savunma politikası ile AB savunma yetenek ve kapasitesine verilen önceliğe de yer verilmektedir.

GDP'nin %2'sinin

savunma harcamalarına ayrılması konusunda iki ülkenin stratejileri arasında fark bulunmaktadır. Japonya'nın,

çok açık bir şekilde 2022-2027 döneminde her yıl bu miktarda savunma yatırımı yapmayı taahhüt etmesine

karşılık Almanya, her yıl için harcanması öngörülen %2'lik payı ortalama bir oran kabul edip, bunu NATO yetenek

hedeflerine varmada yıllara yayan bir anlayış ortaya koymakta; dolayısıyla

savunma için yıllık bazda %2 harcama konusunda kesin bir yükümlülük içermeyen belirsiz bir yaklaşım sergilemektedir.

Buldukları coğrafyalar

itibariyle özellikle tehdit algılamaları bakımından tehdit sıralamasında, doğal olarak farklılıklar içerse de, her iki ülkenin kapsamlı ve bütüncül güvenlik

anlayışı birbirleriyle uyumludur. Bu bağlamda, bir yandan kendi ulusal

güvenliklerini sağlam ve dayanıklı kılmaya yönelik sürdürülebilir bir yol öngörürlerken, diğer

yandan stratejilerini çok taraflılığa dayalı bir zeminde, işbirliğini de

dışlamayan bir anlayışla Batı dünyasının küresel güvenliğe dair öncelik ve

gereksinimlerini gözetecek tarzda geliştirdikleri gözlenmektedir. Jeostratejik rekabet

başta olmak üzere hemen her alanda devletler arasında yaşanan çekişmeli yeni dönemde, dünya

siyasetini belirlemede önemli roller üstlenen Japonya ve Almanya, tabiatıyla ulusal

çıkarlarını önceleyerek, ikili ve çoklu ittifak ve ağlardan da yararlanmak

suretiyle yeni döneme kendilerini uyarlamaya ve bunu sağlam bir stratejik temelde

sürdürmeye yönelmişlerdir.

JAPONYA VE

ALMANYA'NIN GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE TÜRKİYE

Almanya ve Japonya

örneğinde gördüğümüz üzere çağdaş ve gerçek anlamda temsilî demokrasilere

sahip

yönetimlerin,

ülke stratejilerinin belirlenmesinde toplum katmanlarını, bu bağlamda akademi dünyası ile düşünce kuruluşlarını, strateji hazırlık sürecine ortak paydaşlar olarak aktif şekilde müdahil kıldıkları görülmektedir. Dolayısıyla, toplumun en geniş şekilde katılımını sağlayan demokratik bir yol izlemeyi yeğledikleri gözlenmektedir.

Geniş bir paydaş ağının katkı ve desteğine dayalı bir çerçevede ve olabildiğince partilerüstü bir anlayışla

toplumsal taban desteği bulunan,

gerçekçi ve sürdürülebilir stratejileri hayata geçirmeye yönelmektedirler.

İki devletin stratejilerine yansıyan ana eksenden hareketle Türkiye'nin bölgesinde ve ötesinde izlediği dış-güvenlik

politikasına baktığımızda ise ortaya bambaşka bir durum çıkmaktadır. Çok yönlü dış-güvenlik

politikası etiketi altında (1) Cumhuriyet çıpasının dış-güvenlik politikasının

uygulanmasında yerinden çıkartılmaya çalışıldığı; geleceğe dair yol haritasının

somut, kapsamlı ve bütüncül bir stratejiye dayanmadığı; (2) bu çerçevede önümüzdeki yüzyıl

için birçok toplum kesimi nezdinde tartışmalı bir 'vizyon' ortaya

konarken, önümüzdeki on yıla dair somut, anlamlı ve olgular

temelli bir yaklaşım sergilenemediği ve (3) dengeleri altüst olmuş ekonomimizin

ancak 2026 yılında düzlüğe çıkabileceğinin bizzat resmî ağızlardan açıklandığı

bir dönemde

dış ilişkilerin, ekonomideki geniş çaplı bozulmanın etkisiyle mesele bazlı

perakendeci bir anlayışa oturtulduğunu gözlemliyoruz.

Türkiye'deki mevcut yönetişimin, fikir

ve seçeneklerin özgürce tartışılması gereken üniversiteler ve düşünce dünyasına

egemen olması, birkaç istisna hariç, üniversite dünyası ile düşünce/kanaat

kuruluşlarının dar bir çepere sıkıştırılmayı kabullenmiş olmaları, geleceğe dönük sağlam veri

ve öngörülere dayalı

sürdürülebilir stratejik yaklaşımların önünü kesen en önemli etkenlerden biridir.

Bu

açmaz aşılmadığı takdirde bugüne kadar iç ve dış kamuoylarına açıklanmış bir

güvenlik stratejisini halen geliştirememiş Türkiye'nin çağdaş ve gelişmiş demokralilere sahip ülkelerin aksine, görünebilir gelecekte, yine strateji yoksunu bir ülke olarak dış-güvenlik politikalarında, 'dengeleme' adı altında, küresel çapta süren jeopolitik/stratejik çekişmede ülkeyi büyük güçlerin arasına sıkıştıran keskin, maliyetli ve sürdürülebilir olmayan istikrarsız bir yola devam edeceği anlaşılmaktadır. Cumhuriyetimizin yeni yüzyılında Türkiye'de de benzer demokratik ve katılımcı bir anlayışın, şimdilik uygulanma olasılığı düşük olmakla birlikte, biran evvel pratiğe dönüşmesi beklenmeli ve hedeflenmelidir.

Fatih Ceylan, Büyükelçi (E.)

1957 Bursa doğumlu. 1979 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Dışişleri Bakanlığına girdi. Master Derecesini Rutgers(ABD)/Princeton Üniversitelerinden aldı. İslamabad Büyükelçiliği, Deventer Başkonsolosluğu ve NATO nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliğinde, Brüksel Büyükelçiliğinde ve AB nezdindeki Türkiye misyonunda çalıştı. Düsseldorf'ta Başkonsolosluk, Sudan ve NATO nezdinde Büyükelçilik yaptı. Merkezdeki son görevi İkili Siyasi İlişkilerden Sorumlu Müsteşar Yardımcılığıydı. 2019 Şubat ayında emekliye ayrıldı.

Bu yazıya atıf için: Fatih Ceylan, “Japonya ve Almanya’nın Yeni Güvenlik Stratejileri ve Türkiye “, Çevrimiçi Yayın, 11 Eylül 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/09/11/fc-8/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.